

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Rikander, H. (2020) Näkökulmia oppilaitosturvallisuuteen – osa 1: Turvallinen oppimisympäristö. TAMKjournal, 27.11.2020.

URL: <https://tamkjournal.tamk.fi/nakokulmia-oppilaitosturvallisuuteen-osa-1/>

Näkökulmia oppilaitosturvallisuuteen – osa 1: Turvallinen oppimisympäristö

in [Ammatillinen opettajankoulutus](#) · [Asiantuntija-artikkelit](#) — 27 marras, 2020

Opetusala on yhteiskuntamme toimijoista suurin, jos mittarina käytetään siihen osallistuvien ihmisten määrää. Vuonna 2019 yli 3200 oppilaitoksessa opiskeli 1,84 miljoonaa ihmistä ja oppilaitoksissa työskenteleviä opettajia oli liki 70 tuhatta. Lisäksi oppilaitoksissa työskentelee huomattava määrä opetusta tukevaa henkilöstöä. Oppilaitokset ovat keskeisiä toimijoita, ja oppilaitosturvallisuus sekä oppijoiden että työntekijöiden näkökulmasta on nähtävä arvolupauksena ja jatkuvasti parantuvana kohteena. Se, koetaanko oppilaitokset turvallisiksi vai turvattomiksi ympäristöiksi, heijastuu koko hyvinvointiyhteiskuntaan.

Kirjoittaja: Henri Rikander

Oppilaitosturvallisuutta voidaan tarkastella lähestymällä sitä oppijan tai opettajan näkökulmasta. Oikeus turvalliseen *oppimisympäristöön* ilmenee mm. perusopetusta (1267/2013) ja toista astetta (531/2017, 714/2018) koskevissa säädöksissä, oikeus turvalliseen *työskentely-ympäristöön* puolestaan työturvallisuuslain (738/2002) säännöksissä, jotka mm. velvoittavat työnantajan tunnistamaan järjestelmällisesti työpaikan vaara- ja haittatekijät, poistamaan tai korjaamaan ne sekä arvioimaan jäljelle jäänyttä riskiä. Edellä kuvattu erottelu oppijoiden ja työntekijöiden turvallisuuden välillä ei kuitenkaan ole hedelmällistä, sillä oppilaitosturvallisuus on laajempi kokonaisuus, jossa oppilaitosyhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat turvallisuuskulttuurin rakentumiseen ja koettuun turvallisuuden tunteeseen. Oppilaitosturvallisuutta tuleekin tarkastella kokonaisturvallisuuden käsitteen kautta, jolloin oppilaitosturvallisuus rakentuu turvallisuuden johtamisen, yhteisen oppimisen ja kehittämisen sekä yhteisöllisten toimintamallien ympärille (Teperi ym. 2018).

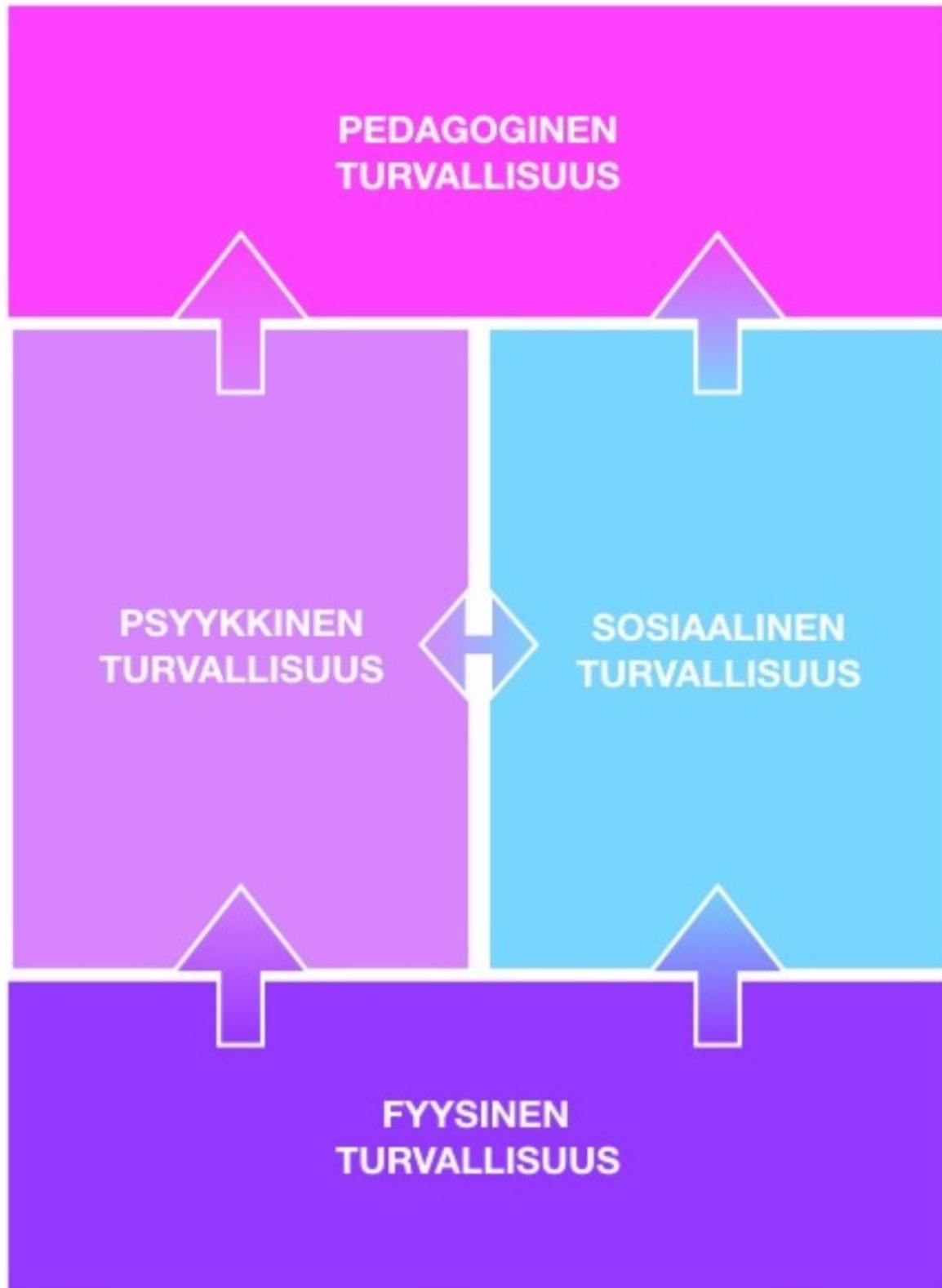
Kolmiosaisessa artikkelissa oppilaitosturvallisuutta käsitellään edellä kuvattujen näkökulmien kautta. Tässä ensimmäisessä osassa huomio kiinnitetään turvallisen oppimisympäristön elementteihin (oppijanäkökulma), toisessa osassa turvallisuutta tullaan tarkastelemaan työturvallisuuslain kautta (työntekijänäkökulma) ja kolmannessa osassa mielenkiinnon kohteena on kokonaisturvallisuus ja turvallisuuskulttuuri (johtamisnäkökulma).

Turvallisuuden kokemus on oppimisen edellytys

Opetuksen järjestäjän on tarjottava oppijoille turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö. Oppimisympäristö voi olla fyysinen tai virtuaalinen tila, joka muodostaa yhteisöllisen, oppimista tukevan paikan. Turvallisuuden kokemus on edellytys kasvulle, oppimiselle ja osallisuudelle. Turvallisuus on nähtävä oppilaitoksen toiminnan ydinasiana.

Turvallinen oppimisympäristö on jäseneltävissä usealla tavalla (Bransford, Brown & Cocking 2000; Opetushallitus 2020). Tässä yhteydessä tarkastelu tapahtuu järjestyksessä fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus (Waitinen 2011). Lähestymistapa on perusteltu, sillä fyysisesti turvattomassa tilassa myös psyykinen turvattomuuden tunne on suurempi. Kokemus fyysisestä ja psyykkisestä turvallisuudesta puolestaan vaikuttaa sosiaalisen turvallisuuden tunteeseen ja aina pedagogiseen

turvallisuuteen saakka. (Rikander & Hyyti 2019.) Pedagoginen turvallisuus kytkee turvallisuuskasvatuksen ja turvallisuuskulttuurin opetukseen (Opetushallitus 2020), ja sen voidaan ajatella muodostuvan edellä mainittujen elementtien päälle (kuva 1).

Kuva 1 Turvallinen oppimisympäristö (Rikander & Hyyti 2019)

Fyysinen oppimisympäristö

Oppiminen onnistuu parhaiten, kun oppilaitos on rakennettu oppimista varten ja opiskeluympäristö tukee opetuksen tavoitteita, sisältöä ja oppimisprosessia. Fyysistä oppimisympäristöä ovat oppilaitoksen rakennukset, opetustilat ja oppimateriaalit. Fyysisellä oppimisympäristöllä tarkoitetaan myös oppilaitoksen turvallista ja toimivaa päivittäiskäyttöä, kuten ilmanvaihdon, lämmön, ääniympäristön ja valaistuksen oikeaa käyttöä. Myös irtaimiston hankinta, käyttö ja varastointi sekä kiinteistön huolto kuuluvat fyysiseen oppimisympäristöön. Esimerkiksi vääranlaiset materiaalit kalusteissa, huono siivous tai puutteellinen kemikaalien valvonta mahdollistavat sen, että palokuorma kiinteistössä saattaa kasvaa huomaamatta.

Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluu myös tietoturva. Hyvällä tiedonhallintatavalla tarkoitetaan tiedon kolmen ominaisuuden – luottamuksellisuuden, eheyden ja käytettävyyden – turvaamista. Tietoturvallisuudesta on huolehdittava sekä normaali- että poikkeusoloissa erilaisten hallinnollisten ja teknisten toimenpiteiden avulla. (Mäenpää 2017.)

Fyysiseen turvallisuuteen kuuluu olennaisesti erilaisten tapaturmien ja väkivallantekojen ennaltaehkäisy. Tapaturmat voivat syntyä huonosti suunnitelluista tai rakennetuista tiloista, huonosti huolletusta ympäristöstä tai välineestä. Tapaturmien tilastointiin ja tutkintaan on syytä kiinnittää huomiota, sillä jopa 40 prosenttia perusopetuksen tapaturmista on sellaisia, joissa tapaturma olisi ollut vältettävissä ympäristöä muuttamalla tai turvallisesta toimintatavasta kertomalla. (Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos 2015.) Vastaavasti oppijan tekemistä väkivallan teoista opettajaa kohtaan yhdeksän tapausta kymmenestä on sellaisia, joissa ennen tekoa on havaittavissa uhan nouseminen ja tapahtumat ovat siten de-eskaloitavissa (Hurme ym. 2019).

Psyykinen turvallisuus

Oppijalla on oikeus kasvaa ja kehittyä psyykkisesti turvallisessa ympäristössä. Psyykinen turvallisuus kytkeytyy vahvasti oppilaitoksen toimintakulttuuriin eli siihen, miten oppilaitoksessa turvallisuuteen suhtaudutaan, miten erilaisiin häiriö- ja poikkeamatilanteisiin reagoidaan tai miten kiusaamistilanteet tai oppilaan kokemaa seksuaalista häirintää käsitellään hänen siitä ilmoittaessa. (Ks. Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa 2020.)

Psyykkisen turvallisuuden tunteen muodostumisen kannalta oppimisympäristön on oltava kannustava, välitön ja luottamusta herättävä. Vuorovaikutustilanteessa oppija kohdataan sellaisena kuin hän on – arvokkaana ja ainutlaatuisena. Erilaisten muodollisten opettaja-oppijakohtaamisten lisäksi on tärkeää, että myös epämuodolliset kohtaamiset, kuten kohtaamiset oppilaitoksen käytävillä tai opetuspäivän jälkeen, ovat mahdollisia. (Rikander & Hyyti 2019.)

Oppijan kokemaan psyykkiseen turvallisuuteen liittyy erilaisuuden hyväksyntä. Kokemuksella siitä, että oppija ei ole osa ryhmää tai että häntä ei jostakin syystä hyväksytä tai jopa syrjitään, saattaa olla vaikutusta hänen koko elämänsä ajan. Oppimisen ja opiskelun kannalta huonot koulu- ja opiskelukokemukset heikentävät oppimiseen ja opiskeluun liittyvää itsetuntoa ja motivaatiota. Huonolla koulumenestyksellä on kiinteä yhteys syrjäytymisriskiin ja sen kehittymiseen. Ne oppijat, jotka ovat jääneet peruskoulun varaan, aiheuttavat

elinaikanaan, riskitekijöistä riippuen, keskimäärin 230 000 – 370 000 euron menetyksen julkishallinnolle (Hilli, Ståhl, Merikukka & Ristikari 2017).

Psyykkinen turvallisuus luo luokkaan työrauhaa, opiskelumotivaatiota ja oppimisen iloa. Psyykkistä turvallisuutta on mahdollista edistää erilaisilla ryhmäytymisillä ja paritoilla, jolloin jokainen oppija pääsee osalliseksi ryhmän toimintaan ja kokee tulevansa kuulluksi. Onnistuessaan ryhmäytymisessä opettaja luo oppijaryhmään avoimen ja luotettavan ilmapiirin. Ryhmä, jossa jokainen uskaltaa sanoa mielipiteensä, kokee tulevansa kuulluksi ja hyväksytyksi omana itsenään, on psyykkisesti turvallinen. (Rikander & Hyyti 2019.)

Sosiaalinen turvallisuus

Sosiaaliseen oppimisympäristöön vaikuttavat vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät. Edellä on todettu, että fyysinen ja psyykkinen turvallisuus ovat vuorovaikutuksessa sosiaalisen turvallisuuden kanssa. Oppijan näkökulmasta sosiaalinen turvallisuus tarkoittaa sitä, että hän voi työskennellä mielekkäässä vuorovaikutuksessa sekä opettajan että muiden oppijoiden kanssa. Kuuluminen osaksi ryhmää sen aktiivisena jäsenenä mahdollistaa erilaisten vuorovaikutusaloitteiden esittämisen ilman, että aloitteiden esittäjän tarvitsi pelätä siitä syntyviä kielteisiä seurauksia. Tätä voidaan kuvata sosiaalisen pääoman kasvattamiseksi, jossa oppilaitokset ovat avainasemassa. (Punamäki, Tirri, Nokelainen & Marttunen 2011.)

Hyvät ihmissuhteet kannustavat osallistumiseen, erilaisuuden hyväksymiseen ja vastuullisuuteen. Kun luokassa tai oppilaitoksessa on hyvä ja toisista huolehtiva ilmapiiri, se näkyy myös oppimisessa. Sosiaalinen turvallisuus rakentuu oppilaitoksessa vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin kautta. Parhaimmillaan turvallisessa ryhmässä on mahdollista ottaa oppimiseen liittyviä haasteita ja riskejä ilman epäonnistumisen pelkoa. Turvallisuus on siten luottamusta ja hyvän olon tunnetta ilman pelkoa nolaamisesta, vähättelystä ja kiusaamisesta. (Rikander & Hyyti 2019.)

Pedagoginen turvallisuus

Opetuksen ohjaus, ohjeiden selkeys, kannustava palaute ja oppijan taitotason mukaiset tehtävät vaikuttavat pedagogisen turvallisuuden tunteeseen (Opetushallitus 2020). Opettajan mahdollisuus tehdä pedagogisesti turvallisia valintoja vaatii visiota turvallisesta oppimisympäristöstä. Tällä tarkoitetaan sekä koulun että opetuksen järjestäjän visiota. Yksi keskeinen pedagogisen turvallisuuden elementti on työrauha (Ojala 2011). Kyse on sekä oppijan että opettajan työskentelyrauhasta.

Turvallisuus on nähtävä oppilaitoksen toiminnan ydinasiana.

Oppijan kokema jatkuva kiire, muutokset opetuksen sisällössä, paikassa tai jopa opetussuunnitelmatasolla saattavat vaarantaa turvallisuuden tunnetta. Kilpailuasetelma, jossa oppijan tulee tehdä valintoja varhaisella iällä varmistaakseen menestymisen korkeakoulujen valinnoissa, saattaa koetella turvallisuuden tunnetta. Vastaavalla tavalla myös opettajien tulee kokea, että heillä on mahdollisuus vastata opetukseen ja oppilaitoksen kohdistuviin vaatimuksiin. Jatkuva muutos, työsuhteiden epävarmuus tai vähäiset resurssit vaarantavat pedagogisen turvallisuuden muodostumista ja äärimmäisessä tilanteessa myös kanavoituvat oppijaryhmään. (Rikander & Hyyti 2019.)

Pedagogista turvallisuutta on myös oppilaitoksen jäsenten turvallisuustoimijuus. Tämä tarkoittaa, että jokainen jäsen osallistuu yhteisen turvallisuuden kehittämiseen ja vaalimiseen ikäkautensa ja osaamistasonsa mukaisesti. Aktiivinen turvallisuustoimija osaa tunnistaa vaaratilanteita, tuoda havaintonsa opettajien ja oppilaitoksen tietoon ja tehdä myös itse turvallisia valintoja. Oppilaitoksissa opitut turvallisuustaidot kantavat läpi elämän. Turvallisuustoimijuudessa on keskeistä, että ymmärretään oma rooli aktiivisena toimijana, joka kykenee vaikuttamaan omaan ja muiden hyvinvointiin ja turvallisuuteen.

Tässä artikkelissa oppijan turvallisuuden kokemus nähtiin oppimisen edellytyksenä. Sarjan seuraavassa osassa oppilaitosturvallisuutta tarkastellaan työturvallisuuslain viitekehyksessä.

Lähteet

Bransford, J., Brown, A. & Cocking, R. 2000. How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School: Expanded Edition. The National academies press.

Hilli, P., Ståhl, T., Merikukka, M. & Ristikari, T. 2017. Syrjäytymisen hinta – case investoinnin kannattavuuslaskemasta. Yhteiskuntapolitiikka 82 (6).

Hurme, K. & Jahnukainen, M. & Hotulainen, R. 2019. Koulun henkilöstöön kohdistuvan kouluväkivallan osapuolet, olosuhteet ja tilanteiden laatu. Yhteiskuntapolitiikka 84 (3).

Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa. 2020. Opetushallituksen oppaat ja käsikirjat 2020:3a.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531.

Lukiolaki 10.8.2018/714.

Mäenpää, O. 2017. Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. 5. painos. Edita publishing.

Ojala, T. 2012. Kokonaisturvallisuuden hahmottaminen ja riskien arvioinnin vaikeus koulujen turvallisuusjohtamisessa. Teoksessa Lindfors, E. (toim). Kohti turvallisempaa oppilaitosta. Tampereen yliopisto, 78–89.

Opetushallitus. 2020. Pedagoginen turvallisuus. Luettu 11.11.2020.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-turvallisuus>

Punamäki, R-L., Tirri, K., Nokelainen, P. & Marttunen, M. 2011. Koulusurmat – Yhteiskunnalliset ja psykologiset taustat ja ehkäisy. Suomalaisen tiedeakatemian kannanottoja 2:2011.

Perusopetuslaki 30.12.2013/1267.

Rikander, H. & Hyyti, J. 2019. Turvallisuusosaaminen oppilaitoksen arjessa -opintojakso. Tampereen ammattikorkeakoulu 2019. Luettu 11.11.2020.
<https://moodle.amk.fi/course/view.php?id=325>

Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. 2015. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Luettu 11.11.2020.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Teperi, A-M., Lindfors, E., Kurki, A-L., Somerkoski, B., Ratilainen, H., Tiikkaja, M., Uusitalo, H., Lantto, E. & Pajala, R. 2018. Turvallisuuden edistäminen opetuslalla – Edusafe-projektin loppuraportti. Työterveyslaitos.

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738.

Waitinen, M. 2011. Turvallinen koulu? Helsingiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 334.

Kirjoittaja

Henri Rikander

OTT, projektipäällikkö

Turvallisuus kuuluu kaikille ja Turvallisuudesta osallisuutta ja hyvinvointia -hankkeissa

Pedagogiset ratkaisut/Ammatillinen opettajakorkeakoulu, TAMK

Asiantuntija-alueet: oppilaitosturvallisuus, rikos- ja prosessioikeus, kriminologia,

poliisioikeus, empiirinen oikeustutkimus, oikeussosiologia

henri.rikander@tuni.fi

Kuvituskuva: Pexels/Scott Webb